

J. R.

Numer kopernikowski "Woprosów Istorii Jestiestwoznania i Tiechniki"

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/3, 599-601

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pseudoetymologie nazwiska *Kopernik*³, np. głoszące, że jest to rzekomo nazwisko pruskie, nie polskie. Tutaj też prof. Rospond cytuje z zażenowaniem odosobnione w nauce polskiej zdanie niedawno zmarłego bałtologa, J. Otrębskiego, według którego nazwisko *Kopernik* wprawdzie nie może być pruskie, ale nie może być też — polskie⁴.

Na s. 3 omawianej książki znajduje się portret Kopernika, na s. 4 zestawione są jego autografy, a na dwunastu wklejkach są reprodukcje różnych dotyczących Kopernika ciekawych dokumentów z jego czasów.

Przedstawiona książka jest bardzo pożyteczna. Ukazała się jednak w niewielkim nakładzie 5000 egz. Szkoda też, że pod względem wykonania technicznego i drukarskiego nie stoi na wysokim poziomie⁵.

Zygmunt Brocki

Z C Z A S O P I S M

NUMER KOPERNIKOWSKI „WOPROSÓW ISTORII JESTIESTWOZNANIJA I TIECHNIKI”

Z okazji 500-lecia urodzin Kopernika wiele czasopism na świecie wydało specjalne zeszyty, w których zamieszczono materiały związane z działalnością naszego sławnego rodaka. W całości np. poświęcony został Mikołajowi Kopernikowi numer „Kuriera UNESCO”, miesięcznika wydawanego w 14 językach i ukazującego się w nakładzie ponad milion egzemplarzy¹.

³ Już po wydaniu omawianej tu książki prof. Rospond w artykule *Mity i antymity o Koperniku*, opublikowanym w „Tygodniku Powszechnym” 1973 nr 7, wytknął S. Grzybowskiemu, autorowi książki *Mikołaj Kopernik* (Warszawa 1972), że powtarza pogląd z pierwszej połowy XIX w., według którego nazwisko *Kopernik* etymologicznie związane jest z wyrazem pokora (!). W związku z tym zob. też „Tygodnik Powszechny” 1973 nr 11 i 19 (rubryka „Listy do Redakcji”).

⁴ Tak w „Problemach” 1970 s. 189—190. Publikacją tą zajmowałem się już w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” 1970 s. 469—470.

⁵ Dwie ze wspomnianych wyżej wklejek niefortunnie umieszczono tam, gdzie się ilustracji nie daje, zwłaszcza gdy chodzi o ilustracje ważne: na samym końcu książki, pomiędzy stronicami, na których są już tylko wskazówki bibliograficzne. Umieszczona jest tam też trzecia wklejka — z mapką przedstawiającą średnio-wieczne osadnictwo polskie i niemieckie okręgu nyskiego. Mapa ta mechanicznie przejęta z innej publikacji S. Rosponda, jest nieczytelna dla użytkowników książki teraz omawianej. Wydawcy wytknąć też należy umieszczenie w erracie uwagi, że na s. 31 są „błędy w przykładach greckich” (nadto errata wykazuje dwa „ważniejsze błędy dostrzeżone w druku”). Na s. 31 są dwa wyrazy greckie. Skoro są one błędne, errata powinna podać je w formie poprawnej.

Z potknięć redakcyjnych wymienimy dwa: Wierzyca jest rzeką Pomorza Gdańskiego, a nie — jak wynika z kontekstu na s. 65 — Pomorza Mazowieckiego (autor zajmuje się tu m.in. tym, jak Kopernik zapisywał nazwę tej rzeki: wcale nie na sposób germanistyczny), a onomastyka jest nauką o wszelkich nazwach własnych, a nie — jak powiedziano w przypisie na s. 27 — tylko o nazwach osobowych i miejscowych.

¹ W bogato ilustrowanym numerze, wydanym pod hasłem *Kopernik — narodziny myśli współczesnej*, piszą: prof. Jerzy Bukowski, prof. Owen Gingerich z Uniwersytetu Harvard, prof. Olaf Pedersen z Uniwersytetu w Aarhus, prof. Paolo Rossi z Uniwersytetu we Florencji i prof. Vincenzo Cappelletti z Uniwersytetu Rzymskiego.

Redakcja „Woprosów Istorii Jestiestwoznanija i Tiechniki” również poświęciła nr 1(42)/1973 rocznicy kopernikowskiej. Zamieszczono w nim 5 artykułów kopernikowskich pióra autorów polskich i radzieckich oraz podano spis podstawowej literatury wydanej w Związku Radzieckim o Koperniku i jego nauce.

Numer otwiera artykuł *Rok Mikołaja Kopernika* (s. 3—8), w którym Jerzy Bukowski daje odpowiedź na postawione przez redakcję „Woprosów” następujące pytania:

1. W czym się przejawia podstawowe znaczenie idei naukowych M. Kopernika i jego wkładu do astronomii;
2. Jakie badania uczonych polskich, radzieckich i z innych państw poświęcone Kopernikowi zasługują na wysoką ocenę;
3. Czy w ostatnich czasach odkryto nowe dokumenty związane z osobą Kopernika i jemu współczesnych, które wzbogacają naszą wiedzę o wielkim astronomie;
4. Jak przebiega przygotowywanie i realizacja uroczystości jubileuszowych w Polsce i w innych państwach.

Kolejnym artykułem jubileuszowym jest szkic prof. Iwana Wiesiełowskiego *O genezie De revolutionibus M. Kopernika* (s. 9—16). Jest to w zasadzie skrót wcześniejszej pracy opublikowanej w 1960 r.² W artykule przedstawiono środowisko, w którym przebiegała praca nad znakomitym dziełem Kopernika i starano się określić czas napisania przez astronoma poszczególnych części i rozdziałów sławnej księgi.

Waldemar Voisé w artykule *O problemie istoty rewolucji kopernikowskiej w historii myślenia* (s. 16—22) śledzi związki Kopernika z uczonymi zagranicznymi, którzy mieli znaczny wpływ na formowanie się jego światopoglądu. Wykorzystując komentarz Retyka, można wykryć sens szeregu ścisłych sformułowań wielkiego astronoma, co jest bardzo ważne dla zrozumienia charakteru rewolucji w historii myślenia, która zaczęła się z chwilą stworzenia systemu heliocentrycznego.

Nauka Kopernika na Litwie (s. 23—25) to tematyka, którą podjął członek Akademii Nauk Litewskiej SSR, Paweł Sławienas³. Wskazał tutaj na szczególną rolę Uniwersytetu Wileńskiego w propagowaniu systemu heliocentrycznego oraz rozpatrzył wiele prac astronomicznych wydanych w Wilnie na przestrzeni XVI—XIX wieków. Aleksander Makarenija natomiast w artykule *D. I. Mendelejew o M. Koperniku* (s. 26—27) wspomina o fragmentach prac Mendelejewa dotyczących sądów o Koperniku i jego roli w rozwoju nauki.

Część „Woprosów” poświęconą rocznicy kopernikowskiej zamyka, zestawiony przez L. Kaminer, wykaz bibliograficzny podstawowej literatury o Koperniku i jego nauce, opublikowanej w Związku Radzieckim (s. 27—29). Najwcześniejszą zarejestrowaną publikacją w tym wykazie jest artykuł C. Błażki, zamieszczony w 1924 r. w „Uspiechach Fizycznych Nauk”. Ogółem zestawienie to obejmuje 63 pozycje bibliograficzne. Z bibliografii tej dowiadujemy się m.in., że w 1943 r., a więc w czasie wojny, odbyło się uroczyste posiedzenie AN ZSRR dla uczczenia 400-letniej rocznicy śmierci Kopernika.

Część druga „Woprosów” zawiera 9 artykułów, wśród których znajdujemy rozważania Iwana Markusza o *Petersburskiej szkole matematycznej w początkach*

² I. N. Wiesiełowski: *Genesis „De Revolutionibus” Kopernika*. „Istoriko-astronomiczeskije Issledowanija”. Moskwa 1960, wypusk 6 s. 29—53.

³ Por. P. W. Sławienas: *Rasprostranienije uczenija Kopernika i astronomi-czeskich znaniw w Litwie*. W: *Woprosy istorii fiziko-matiematiczeskich nauk*. Moskwa 1963 s. 515—516.

XX w., Stanisława Arseniewicza z Jugosławii przyczynek *Z dziejów odkrycia energii jądrowej* oraz szkic Adiny Arsenesku o historii nauki i techniki w Rumunii.

W pozostałych częściach omawianego zeszytu przedstawiono, z okazji 70-lecia i 60-lecia urodzin, m.in. dwie sylwetki historyków techniki: Iwana Konfiedieratowa i Eugeniusza Olszewskiego oraz sylwetkę historyka chemii Władimira Razumowskiego. Numer zawiera również część nekrologową, z której dowiadujemy się o śmierci dyrektora Leningradzkiego Oddziału Instytutu Historii Przyrodznawstwa i Techniki, Juriija Mieleśczenki oraz Nauma Rodnego i Tatiany Kłado.

J. R.